

RECUEIL DE CHANTS POPULAIRES ARMÉNIENS

1ÈRE LIVRAISON
1900

ANI. Avant-Porte de l'Eglise St. Grégoire Luminieux

Paris, COSTALLAT & Cie, Éditeurs
15, rue de la Chaussée d'Antin et B^d Haussmann, 40
Tous droits d'édition, d'exécution publique, de traduction
de reproduction et d'arrangements réservés pour tous pays.

784

2.37

784.3
2.34

784.3
6.38

2093

847

784.3

ԱՐԱՔՍԻ ԱՐՏԱՍՈՒՔԸ

նաստեղծութիւն . . . Գաւառ-Բաքիպա
րգմ. Ֆրանսերէնի Կորէն Նարբէյ
— Իտալերէնի Ֆ. Բոնավիտա

ԱՐԱՔՍԻ ԱՐՏԱՍՈՒՔԸ (Մեղեդի)

րգանակեց Վեհապետ Դիմի
րգմ. Ֆրանսերէնի Պիեռ Օբրի
— Իտալերէնի Ֆ. Բոնավիտա

ՀԵՐԻԲ ՈՐԴԵԱԿԲ

յնագրեց Լ. Եղիազարեան
րգանակեց Ժորժ Մարտի
նաստեղծ. Մանկեան
րգմ. Ֆրանսերէնի Գ. Ս. Ազնաւուր
եւ Պիեռ Օբրի
— Իտալերէնի Ֆ. Բոնավիտա

ԿԻԼԻԿԻԱ

յնագրեց Լ. Եղիազարեան
րգանակեց Է. Ռեյեր
նաստեղծ. Կ. Ռ.
արգմ. Ֆրանսերէնի Գ. Ս. Ազնաւուր
եւ Ժ. Շանսել
— Իտալերէնի Ֆ. Բոնավիտա

ՀԱՅՐԻԿ (Ժողովրդ. երգ)

յնագրեց Լ. Եղիազարեան
րգանակեց Ժ. Բորժ
րգմ. Ֆրանսերէնի Պիեռ Օբրի
— Իտալերէնի Ֆ. Բոնավիտա

ԶԻՄ ԳԵԼԽԻՆ (Ժողովրդ. երգ)

յնագրեց եւ ներդաշնակեց
Լ. Ա. Բուրգալ-Դուկուդրայ
րգմ. Ֆրանսերէնի Պիեռ Օբրի
— Իտալերէնի Ֆ. Բոնավիտա

ԲՈՅԴ ԲԱՐՏԱՐ (Ժողովրդ. երգ)

յնագրեց Լ. Եղիազարեան
րգանակեց Ժ. Բ. Վեքերլին
անսերէն բառերը Ժ. Բ. Վեքերլին
րգմ. Իտալերէնի Ֆ. Բոնավիտա

ՕՐՕՐՈՑԻ ԵՐԳ

յնագրեց եւ ներդաշնակեց
Գ. Կասաչենկո
նաստեղծ. Գաւառ-Բաքիպա
րգմ. Ֆրանսերէնի Ժ. Շանսել
— Իտալերէնի Ֆ. Բոնավիտա

I. a Les Larmes de l'Arax

Poesie de KAMAR-KATHIBA
Traduction française par KORÉN-NARBÉH
— italienne par. F. BONA VITA

I. b Les Larmes de l'Arax, mélodie

Harmonisée par Vincent d'INDY
Traduction française par. Pierre AUBRY
— italienne par. F. BONA VITA

II. Hérak Vordiak

Transcrite par L. EGHASARIAN
Harmonisée par Georges MARTY
Poesie de MNAKIAN
Traduction française par. G. S. AZNAVOUR
& Pierre AUBRY
— italienne par. F. BONA VITA

III. Kilikia

Transcrite par L. EGHASARIAN
Harmonisée par E. REYER
Poesie de K. R.
Traduction française par G. S. AZNAVOUR
& J. CHANCEL
— italienne par. F. BONA VITA

IV. Haïrik, poésie populaire

Transcrite par L. EGHASARIAN
Harmonisée par Ch. BORDES
Traduction française par. Pierre AUBRY
— italienne par. F. BONA VITA

V. Zim Guékhine, poésie populaire

Transcrite et harmonisée par
L. A. BOURGAULT-DUCOUDRAY
Traduction française par Pierre AUBRY
— italienne par. F. BONA VITA

VI. Boïd Bartsar, poésie populaire

Transcrite par. L. EGHASARIAN
Harmonisée par. J. B. WECKERLIN
Paroles françaises par. . . J. B. WECKERLIN
Traduction italienne par. F. BONA VITA

VII. Berceuse

Transcrite et harmonisée par
G. KASATCHENKO
Poesie de. KAMAR-KATHIBA
Traduction française par. J. CHANCEL
— italienne par. F. BONA VITA

I. a Les Larmes de l'Arax

Poesia di KAMAR-KATHIBA
Traduzione francese di. . KORÉN-NARBÉH
— italiana di. . F. BONA VITA

I. b Les Larmes de l'Arax, melodia

Armonizzata da. Vincent d'INDY
Traduzione francese di. . Pierre AUBRY
— italiana di. . F. BONA VITA

II. Herik Vordiak

Trascritta da. L. EGHASARIAN
Armonizzata da. Georges MARTY
Poesia di. MNAKIAN
Traduzione francese di. . G. S. AZNAVOUR
& Pierre AUBRY
— italiana di. . F. BONA VITA

III. Kilikia

Trascritta da. L. EGHASARIAN
Armonizzata da. E. REYER
Poesia di. K. X.
Traduzione francese di. . G. S. AZNAVOUR
& J. CHANCEL
— italiana di. . F. BONA VITA

IV. Haïrik, poesia popolare

Trascritta da. L. EGHASARIAN
Armonizzata da. Ch. BORDES
Traduzione francese di. . Pierre AUBRY
— italiana di. . F. BONA VITA

V. Zim Guékhine, poesia popolare

Trascritta e armonizzata da
L. A. BOURGAULT-DUCOUDRAY
Traduzione francese di. . Pierre AUBRY
— italiana di. . F. BONA VITA

VI. Boïd Bartsar, poesia popolare

Trascritta da. L. EGHASARIAN
Armonizzata da. J. B. WECKERLIN
Parole francesi adattate
da. J. B. WECKERLIN
Traduzione italiana di. . F. BONA VITA

VII. Berceuse

Trascritta ed armonizzata
da. G. KASATCHENKO
Poesia di. KAMAR-KATHIBA
Traduzione francese di. . J. CHANCEL
— italiana di. . F. BONA VITA

21431-47

ՀԱՅՈՑ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ
ԵՐԳԵՐԻ

Chants Populaires de Arméniens

RACCOLTA DELLE
CANZONI POPOLARI
ARMENE

Paris, COSTALLAT & Cie, Éditeurs
15, rue de la Chaussée d'Antin et B^d Haussmann,
Tous droits d'édition, d'exécution publique, de traduction
de reproduction et d'arrangements réservés pour tous pays.
Imp. Margault et Cie Paris

414-2017

Խեծապատիւ Պարոն Արակէլ Ապեր Դատուրեանին,
Խեծ. Պարոն Դատուրեան,
Երաժշտական աշխարհին միջոց տալով ծանօթանալու Հայ ժողովրդական Երգերի հետ, որ այնքան թանկ
են արդէն մեզ, հայերիս, դուք ցանկութիւն ունեցաք մի նոր գործ աւելացնել այն գործերի ընդարձակ շար-
քին, որոնց ներշնչողը եղել էք դուք:
Մենակ ու զատ՝ ես անկարող կը լինէի լիակատար կերպով իրագործել ձեր ցանկութիւնը, բայց մէկ այս-
պիսի բարձր, իրաւացի ու գեղարուեստական նպատակի համար մենք կարող ենք յոյս դնել բոլոր հայերի աշխատակ-
ցութեան վրայ և դրանով՝ գործի կատարեալ իրագործման վրայ:
Ձերանսիայում մենք խորհուրդներ ստացանք մեր նշանաւոր երաժիշտ ուսուցչապետների կողմից և, այդպիսով,
մեր հաւաքածուն ահա աջողեցաւ կազմել: Եւ այժմ, երբ նա պատրաստ լոյս է ընծայուած, թոյլ տւէք ինձ,
խնդրեմ, այն նւիրել ձեր անւան, որովհետեւ միմիայն ձեզ եմ պարտական սոյն աշխատութեան հրատարակումը և մի
գեղեցիկ երազի իրագործումը:

Լեւոն Արեւիկեանց.

Պարիզ 1 Յունւարի 1900

A MONSIEUR ARAKEL-ABER ZADOURIAN

AL SIGNOR ARAKEL-ABER ZADOURIAN

Monsieur,

En donnant au monde musicien l'occasion de con-
naître les Chants populaires, qui nous sont si chers à
nous, Arméniens, il vous a plu d'ajouter une œuvre
nouvelle à la liste déjà longue de celles dont vous fûtes
inspirateur.

Seul et isolé, je ne pouvais réaliser votre désir
dans toute son amplitude, mais pour un but aussi élevé,
aussi légitime, aussi artistique, nous pourrions compter
sur la collaboration de tous les Arméniens, sur l'accom-
plissement parfait de l'œuvre.

Nous avons en France trouvé des conseils auprès
de nos éminents maîtres musiciens; aussi notre recueil
a-t-il pu se former heureusement et maintenant qu'il
est prêt à paraître au jour, permettez-moi, je vous prie,
de vous le dédier, car à vous seul je dois la publication
de ce travail et la réalisation d'un beau rêve.

LÉON EGHIASARIAN

Paris, le 1er Janvier 1900

Signore,

Piacque a voi, offrendo al mondo musicale l'occasione
di conoscere i canti popolari, si cari a noi Armeni, di
aggiungere un' opera nuova alla serie delle opere di cui
foste l'ispiratore.

Solo e isolato io non potrei tradurre in realtà il desi-
derio nostro in tutta la sua ampiezza, ma per uno sco-
po così elevato, così legittimo, così artistico, noi potre-
mo contare, con la collaborazione di tutti gli Armeni,
sul compimento perfetto dell' opera. Già in Francia ab-
biamo avuto aiuto di consigli da tutti i nostri maestri
musicisti: per questo la nostra raccolta ha potuto feli-
cemente compiersi; e ora ch' essa è pronta per venire
alla luce, consentitemi, vi prego, di dedicarla a voi peroc-
chè a voi solo debbo la pubblicazione di questo lavoro
e il compimento di un bel sogno

LÉON EGHIASARIAN

Parigi, 1 Gennaio 1900

Արևելքի զեփուհը վերջերս աւելի քան երբևէ և է կարծես փչեց մեր վրա բերելով իր հետ սովորականից աւելի մի տեսակ հիացնող ու յուզիչ ներդաշնակութիւն:

Վա մի պահիցի կրօնաւոր էր Հ. Բադէ, որ մեզ ծանօթացրեց Վոֆա եկեղեցական երգեցողութեան հետ. աւելի վերջերս մի արեղայ Դոմ Պարիզո, Ասիական Թիւրքիայից վերադառնալով ներկայացրեց մի մեծ հաւաքածու Սիրիական, Մարօնիական և քաղկեական երգերի: Ներկայումս արախտ Պ. Եղիազարեանը յղացած է մի ծրագիր. ամփոփելու այս և սրան յաջորդող հաւաքածոներէ մէջ մի շարք մեղեդիներ, որ նա իր մանկութեան օրերում լսած է Վովկասի ստորոտը, Հայկական աշխարհում:

Ուրեմի, քանի որ այդ գործը այսօր սկսած է աւելի քան յոյս պիտի ունենանք ծանաչելու վաւերական նմուշների միջոցով այն մեղեդիները, որ երգում է հայը իր հայրենի օջախում: Չուտ գեղարւեստական տեսակետից այս հրատարակութեան ծրագիրը հետաքրքրած է մեր մի քանի յայտնի երաժիշտ—հեղինակներին: Դրան ապացոյց, որ Պ. Պ. Vincent d'Indy, Reyer, Bourgault-Ducoudray, Ch. Bordes, Weckerlin, G. Marty, Լյյն, Լյյն չեն զլացել իրանց աշխատասիրութիւնը այս հաւաքածուի ներկայացման, ներդաշնակելով մեղեդիների նախնական բնագիրը: Պէտք է որ մենք չընորհակալ լինենք նրանց: Բայց մի այլ բան էլ ստիպած ենք մենք ասել այստեղ: Մենք համոզւած ենք, որ կարող են լինել քննադատութիւններ և այդ քննադատութիւններին մենք կը փութանք կանխել: Եւ յիշուի. մի ոմանք, լըսելով այս երգերից որ և է մէկը, կը բացականչեն. «Ի՞նչպէս, միթէ սրանք հայկական մեղեդիներ են. միթէ սրանք են հայ ժողովրդական երգերը, ո՞ր է նրանց ինքնուրոյնութիւնը, ո՞ր է նրանց յատուկ տեղային գոյնը, ո՞ր է այդ հինաւորաց ցեղի դրօշմատիպը. այդ հայերը երգում են արպէս եւրոպացիները: Ըստ լաւ. չնք կշտամբել այստեղ ունկնդրին, ասելով, որ նա ագիտօրէն մեղանշում է. եթէ կան այդ երգերի ձայնական կամ չափական կազմութեան մէջ երաժշտական յատկութիւններ որ նա ամենեւին չէ ըմբռնում — պատճառը այն բանում է, որ նա այնքան էլ պատրաստ չէ այդ ըմբռնելու: Դա ճիշդ է, բայց այդ չասնք, այլ ընդհակառակը ընդունենք, որ հայ ժողովրդի երգերը որ և է օտարաբան պատկերութիւն չեն թողնում, որը սակայն կարելի է պատշաճ մի գեղարւեստից, որ այնքան հեռու է գտնուում և որ Վովկասի ստորոտներում ու Արաբի փերում երգած մեղեդիներից է ծնունդ առել:

AVANT-PROPOS

Il semble qu'en ces derniers mois, la brise d'Orient ait soufflé, nous apportant plus que d'ordinaire avec elle des harmonies troublantes et charmeuses.

C'est un religieux du Caire, le P. Badet, qui nous initie au chant des églises coptes; plus récemment, c'est encore un moine, dom Parisot, qui rapporte d'une mission en Turquie d'Asie une ample collection de chants syriens, maronites et chaldéens; aujourd'hui enfin, M. Eghiasarian, un artiste, a conçu le projet de réunir dans ce recueil et dans ceux qui suivront bon nombre des mélodies qu'il a entendues dans ses années d'enfance, là-bas, au pied du Caucase, au pays arménien.

Nous avons donc mieux que l'espérance, maintenant que l'œuvre est commencée, de connaître par des échantillons authentiques les mélodies que chante l'Arménien à son foyer. Au point de vue purement artistique, ce projet de publication a semblé intéressant à quelques-uns de nos maîtres musiciens, puisque MM. Vincent d'Indy, Reyer, Bourgault-Ducoudray, Ch. Bordes, Weckerlin, G. Marty, etc., n'ont pas dédaigné de collaborer à ce recueil en harmonisant le texte mélodique primitif. Il faut les en remercier. Mais il y a autre chose à dire: c'est que d'ici, nous croyons entendre des critiques s'élever et ces critiques, prévenons-les.

D'aucuns, en effet, diront à l'audition de ces chants: « Mais quoi! ce sont donc là les mélodies annoncées? les chants populaires des Arméniens? où est l'originalité? où est la couleur locale? où est l'empreinte de cette race lointaine? ces Arméniens chantent comme chanterait un Russe! » — Soit, nous ne commencerons pas par malmenier le lecteur ou l'auditeur en lui disant qu'il pêche ici par ignorance et que si, dans la constitution rythmique ou tonale de ces pièces, il y a des idiotismes musicaux qu'il ne saisit point, c'est qu'il manque de connaissances pour les apprécier. C'est peut-être vrai, mais ne le disons pas, et bien au contraire, nous nous empressons de reconnaître que ces chants populaires de l'Arménie ne donnent point l'impression d'étrangeté qu'on pourrait attendre d'un art si lointain, de mélodies écloses au pied du Caucase, aux bords de la Mer Caspienne.

PROEMIO

Sembra quasi che in questi ultimi mesi un vento nuovo sia spirato dall'Oriente, con sé portando, oltre il consueto, armonie sgo-

mentatrici e carezzanti. Il Padre Badet, un religioso del Cairo, fu il primo a iniziarci al canto delle chiese copte. Gli segui poi, più recentemente, un monaco, Don Pariso, che porto da una missione in Turchia d'Asia un' importante collezione di canti sirii, maroniti e caldesi. E, da ultimo, oggi, Léon Eghiasarian, un artista, ha ideato il disegno di riunire in questa raccolta, e nelle altre che seguiranno, gran parte delle melodie che egli ha sentite ne' suoi anni d'infanzia, laggiù, a' piedi del Caucaso, nella terra armena.

Più che la speranza lontana, noi abbiamo dunque, poscia che l'opera è oggi mai cominciata, la certa fiducia di conoscere per mezzo di esemplari autentici, le melodie domestiche del popolo armeno.

Anche sotto l'aspetto artistico, il disegno di tale pubblicazione è sembrato apprezzabile ad alcuni fra i più noti nostri musicisti, tanto che Vincent d'Indy, Reyer, Bourgault-Ducoudray, Charles Bordes, Weckerlin, G. Marty, etc., etc., non han disdegnato di collaborare a questa raccolta, adattando, con armonia squisita, il testo melodico primitivo.

Bisogna esserne loro grati. Ma fin da questo momento ci sembra udir levarsi contro di noi censure, che ci piace subito prevenire.

Diranno certo alcuni, all' udir questi canti: « Come! È tutta qui la melodia armena? Questi i canti popolari armeni? Dove l'impronta di questa razza lontana? Cotesti Armeni cantano come canterebbe un Russo! »

Sia pure! Noi non cominceremo col trattar mal il lettore o l'ascoltatore, dicendogli ch' ei pecca, in questo, d'ignoranza, e che se, o nella struttura ritmica o tonale di questi pezzi, vi sono idiotismi musicali ch'ei non giunge ad afferrare, gli è che a lui manca la capacità necessaria per apprezzarli.

Non neghiamo, anzi, riconosciamo senza esitare, che questi canti popolari armeni, non danno l'impressione esotica ch' ei potrebbe aspettare da un' arte tanto lontana, da melodie sbocciate a' piedi del Caucaso, sulle rive del Mar Caspio.

Ինչպե՞ս հետևեալում է:
Վախ՝ այս երգերի հրաաբակիւ
հարկադրած էր գոհացնել գրեթէ մի ան-
խուստիելի պահանջ, մինչդեռ իրանց բուն
երկրում այս մեղեդիները երգուած են
անդադրեցիկ ազատօրէն, կոկորդի ամ-
բողջ ոյժով. առանց մի որ և է ընկե-
րակցութեան և կամ միայն խիստ նախ-
նական գործիքներով (թառ, քեման-
չայ ևն.) մերթ աղբիւր գնալիս, մերթ
նախիրները արածեցնելու ժամանակ և
մերթ ծաշելու միջոցին, և մերթ, —էլ որն
ասեմ ես... մինչդեռ, ասում ենք, ամ
մեղեդիները Հայաստանում զարգանում
են իրանց բնական շրջանակի մէջ, այս-
տեղ անհրաժեշտ եղաւ նրանց ընկերակցել
դաշնամուրով: Հակառակ պարագային
հրաաբակութիւնը չէ կարող գործնա-
կան լինել և ոչ էլ մեղեդիները կարող
էին երգելի լինել: Իհարկէ որքան էլ
դաշնամուրը ընդունակ լինի ընկերակցու-
թեան համար, յամենայն դէպս դա այն
իդէալական նուագարանը չէ, որ արեւել-
եան փոքրիկ երգերը կարողանար զո-
րացնել իրանց այնքան ձկուն ձայնի թե-
քումներով, իրանց գամայի բաժանուն-
քով որ հիմնած են տարբեր սկզբունքների
վրայ: Մի խօսքով այս հաւաքածուի հը-
րաաբակութիւնը գործնական դարձնելու
նպատակով է, որ նրանց արած է մի բիշ
եւրոպական գոյն: Զուտ գիտական տե-
նակէտից այդ միջոցը պարսպանել է: Բայց
ուրիշ ինչ միջոց կար այդ բանից
զերծ անալու համար:

Վշտոյ. եթէ ձիւզ որ այս երգերը
ժողովրդական են, այսինքն ժողովրդից սիր-
ւած և երգւած, պակաս ճշմարտութիւն
չէ և այն, որ նրանք համարեայ բոլորը
ժամանակակից ծագումն ունեն, Հայցեղը
նրանց շարադրւած են մեր օրերում և
մարդ հեշտութեամբ կը հասկանայ այն
ազդեցութիւնը որ եւրոպական տեքնիկան
ունեցել է Հայկական երաժշտա-
կան հանձարի վրայ: Եթէ բարե-
միտ ունկնդիրը ժպտայ կիսաձայնաւոր-
ների շղթայաւորումով միայն երգւած որ
և է հաստատի վրայ և կարծեմով որ գը-
տել է հայկական արեւստի յատկանիշը,
բացականչէ. «Մհաւասիկ բուն հայկա-
նը» — չարաչար կը սխալէ, որովհետեւ
ինչ որ ունկնդիրը ընդունում է իբրեւ
այդպիսին, ընդհակառակը հայկական
հանձարին հակառակ Արաբական, Թըքա-
կան կամ Պարսկական, այսինքն օտարի
արդիւնք է:

Վ Երջապէս, և մենք վերջացնում ենք
սրանով, պէտք է ասենք որ հայկական
հանձարը բնաւ օտար չէ մեզ՝ եւրոպա-
ցիներին. որ այն մեղեդիները, որ այս
հեռավոր ցեղին այնքան հմայում են, եր-
բեք մեզ օտարոտի չեն կարող թաւ և
ինչ որ գեղեցիկ է նրանց համար հա-

Que se passe-t-il ?
En premier lieu, l'éditeur de ces chants a
dû céder à une nécessité presque inéluc-
table : tandis que dans leur pays d'origine,
ces mélodies s'élançant librement, chantées
à plein gosier, sans accompagnement ou
soutenues seulement par des instruments
très primitifs, thar, gamancha ou autres, en
allant à la fontaine, en menant paître les
troupeaux, pendant les repas, que sais-je,
tandis, disons-nous, que ces mélodies en
Arménie se développent dans leur cadre na-
turel, ici, il a fallu les accompagner du pia-
no, autrement la publication n'eût pas été
pratique, ni ces mélodies chantables, et,
quelle que soit l'habileté de l'accompagne-
ment, le piano n'est certes point l'instrument
idéal pour soutenir des cantilènes orientales,
si souples avec leurs tonalités étranges, leurs
divisions de la gamme établies sur d'autres
principes que les nôtres : bref, la nécessité
de rendre ce recueil pratique a fait habiller
un peu à l'euro péenne les mélodies qu'il con-
tient. Au point de vue purement scientifique,
le procédé est blâmable, mais le moyen de
s'y soustraire ?

Ensuite, s'il est exact que ces chants
soient bien des chants populaires, c'est-à-
dire aimés du peuple et chantés par lui, il
n'est pas moins vrai que presque tous ont
une origine moderne. La race arménienne les
a adoptés et les chante, mais ils ont été com-
posés de nos jours et on comprendra facile-
ment l'influence certaine que la technique
européenne a pu exercer sur le génie musi-
cal des Arméniens. Si l'auditeur bienveillant
croit, en souriant à quelque chromatisme
ou à quelque seconde augmentée, trouver
une caractéristique de l'art arménien et
dise : « Voici qui est bien arménien ! »
Erreur, pensons-nous, ce que notre audi-
teur aura pris pour tel sera au contraire une
infiltration étrangère, contraire au genre ar-
ménien, une infiltration arabe, turque ou
persane.

Enfin, et c'est par là que nous voulons
finir, nous dirons que le génie arménien
n'est point étranger au nôtre, que les mélo-
dies qui peuvent charmer cette race loin-
taine ne sont point pour nous surprendre,
et que ce qui est beau là-bas peut l'être éga-
lement chez nous. Car, venu dans ses fron-
tières à une époque que l'histoire précise
avec peine, le peuple arménien est, par ses
origines, un peuple de même race que
nous-même dans la grande parenté des races
indo-européennes. Il mérite donc notre
attention et notre intérêt : il a pour cela la

E come ciò ?
Prima di tutto l'editore di questi canti ha
dovuto cedere a una necessità ineluttabile :
mentre nel loro paese d'origine queste me-
lodie si emettono liberamente ad ampia
voce, senz' accompagnamento alcuno, o,
tutt' al più, sostenute da istrumenti del tutto
primitivi, come il *tbar*, la *gamancha* o
altri, mentre si va alla fontana, o si guida
il gregge, durante il pasto o che so io, men-
tre, in conclusione, queste melodie si svi-
luppano in Armenia nel loro quadro natu-
rale, qui è stato necessario accompagnarle
col pianoforte, altrimenti la pubblicazione
non sarebbe stata pratica, nè queste melo-
die cantabili, e qualunque sia il merito
dell' accompagnamento, il pianoforte non è
certamente l'istrumento ideale per sostener
cantilene orientali, così flessuose nelle loro
strane tonalità, con le divisioni di gamma
così discordanti da' nostri principii. In una
parola : la necessità di rendere la raccolta
pratica ci ha costretto a rivestire un po' al-
l'europea le melodie ch' essa contiene. Sotto
l'aspetto scientifico tal procedimento può
esser biasimevole, ma come fare altri-
menti ?

E poi, se è vero che questi canti sono as-
solutamente canti popolari, vale a dire
amati dal popolo e dal popolo cantati, non
è meno vero che quasi tutti hanno un' origine
moderna. La razza armena li ha adottati e
li canta, ma essi sono stati composti al no-
stro tempo, onde si capirà facilmente l'in-
fluenza profonda che la tecnica europea ha
potuto esercitare sul *genio musicale* degli
Armeni. — Se il benevolo ascoltatore cre-
derà, sorridendo a qualche cromatismo o a
qualche seconda aumentata, aver trovato
una caratteristica dell' arte armena, e si
compiacerà dicendo : Ecco della musica pu-
ramente armena ! ; noi dobbiamo avvertirlo
di questo errore, perchè ciò che il nostro
ascoltatore avrà scambiato per tale, altro
non sarà invece se non un' infiltrazione
straniera contraria al genio armeno, una
infiltrazione araba, turca o persiana.

Infine, poi che noi vogliamo concludere,
diremo che il genio armeno non è affatto
straniero al nostro, che le melodie le quali
possono allettare quella razza lontana non
sono tali da sorprenderci ; e che ciò che è
bello laggiù, può essere ugualmente bello

առարպէս կարող է նոյնը լինել և մեզ
համար, որովհետեւ դուրս եկած հեռավոր
ժամանակի սահմաններից, որ պատմու-
թիւնը դժարութեամբ միայն կարող է
նշեւել, հայ ժողովուրդը իր ծագումով
միևնոյն ցեղին է պատկանում, ինչ և մենք
— Հնդկաեւրոպական ցեղերի ազգակցու-
թեան լայն սահմանների մէջ, եւ ուրե-
մըն նա արժանի է մեր ուշադրութեան
և մեր հետաքրքրութեան. նա ունի մեղ
հետ իր պատմական եղբայրակցութիւնը,
հանձարի որոշ չափի նոյնութիւն, չորս լեզւի
ու գեղարեւեստի մէջ կան մի շարք ման-
րամանութիւններ, որոնք մեզ զարմացը-
նում են իբրեւ՝ ինչ որ անորոշ և
հեռավոր յիշատակներ և մեզ ասել են
տալիս. « Բայց դրանք մեզ համար ան-
ծանօթներ չեն », Ահա թէ ինչու հա-
մար հայկական մեղեդին չէ կարող մեր
երաժշտական ծաշկին հակառակ երե-
ւալ, Այս հաւաքածուից արդէն երևում
է, որ մեր հեղինակաւոր երաժիշտները ըմ-
բռնել են դրանց ոգին. և ներկայումս
մեր փափագն է, որ երաժշտասէր հասա-
րակութիւնը, հետեւելով բարձր կանգնած
հեղինակաւոր օրինակներին, ընդունէ այս
հաւաքածուն անհրաժեշտ եղբայրական
հիւրնկալութեամբ:

ՊԻԵՐՐ ՕԲՐԻ,
Հնագէտ և Արեւելագէտ.
Պարիզ, 1 Յունւար 1900.
ԱՌԱՋԱՐՈՒՆ.

Իսկ ծանաչելու, հասկանալու և սի-
րելու համար մի ժողովուրդ, անհրաժեշտ
է մօտենալ մինչև նրա բուն իսկ բնու-
թիւնը, մինչև նրա հոգին. անհրաժեշտ
է դիմել օգնութեան այն աարբերի, ո-
րոնք կազմած են նրա հոգեբանութեան
նախնական և խորին հիմունքները, այսին-
քըն նրա պատմութիւնը, նրա լեզուն, նը-
բա բարբերը, նրա հասարակական հիմ-
նարկութիւնները և, նոյն չափով, նրա ժո-
ղովրդական երգերը: Որովհետեւ ոչինչ այն-
քան լաւ և աւելի ծարտար կերպով չէ
արտացոլացնում մէկ ազգի հոգին, որքան
այդ ժողովրդական երգերը, հիանալի ի-
րանց անկեղծութեամբ, կազմած առանց
գրական ծիգի, ինքնարերարար դուրս ե-
կած ազգի նոյն իսկ խորքերից, առանց
արտաքին աշխարհի ազդեցութեան, ինչ-
պէս մի մաքուր ջուր, որ երկար ժամանակ
ծնշւած էր հողի խաւերի տակ և յան-
կարծ ժայթքում է դուրս:

Սոյն ուսումնասիրութիւնը, որ անում
է մարդկութեան վրայ՝ սրան առնելով իր
բոլոր արտայայտութիւններում գեղարես-
տի մէջ, չափաւ լինի մի քանի մեծաւոր
խելքերի, մի քանի մասնագէտների մե-
նաշնորհ, որոնք աշխատում են նոյնպէս
սահմանափակ քանակ ունեցող առանձ-
նաշնորհաւորների համար: Մեր մասնավոր
եղաւ, թէ կայ շահեկանութիւն ու հա-
ձորք այն ամենքի համար, որոնց ծաշակն

fraternité de l'histoire et une certaine com-
munauté de génie. Dans sa langue et dans
son art, certains détails nous frappent,
comme de vagues et lointaines réminis-
cences qui nous font dire : « Mais ceux-là
ne sont pas des inconnus pour nous ! »

Voilà pourquoi la mélodie arménienne ne
doit pas heurter notre goût musical. On
voit par ce recueil que de grands maîtres
l'ont goûtée, et, pour l'instant, notre vœu
le plus cher est que le public musicien, sui-
vant l'exemple d'en haut, fasse à cet art
lointain un fraternel accueil.

PIERRE AUBRY
Archiviste paléographe,
Diplômé de l'Ecole des langues orientales

PRÉFACE

Pour bien connaître, comprendre et ai-
mer un peuple, il est indispensable de re-
monter à la nature intime, à l'âme même
de ce peuple ; de recourir aux éléments qui
forment les assises premières et profondes
de sa psychologie, c'est-à-dire à son his-
toire, à sa langue, à ses mœurs, à ses insti-
tutions et, tout autant, à ses chansons popu-
laires. Car rien ne reflète mieux et plus élo-
quemment l'âme d'une nation que ses
chansons populaires, admirables de sincé-
rité, sans effort littéraire, sorties spontané-
ment du fond même de la nation, sans l'in-
fluence du monde extérieur, comme l'eau
pure, longuement comprimée par les cou-
ches terrestres, jaillit au dehors.

L'étude de l'humanité dans ses manifes-
tations d'art ne doit pas être l'unique apa-
nage de quelques esprits solitaires, de quel-
ques érudits qui travaillent pour un nombre
également restreint de privilégiés. Nous
avons pensé qu'il y avait intérêt et plaisir
pour tout homme dont les goûts ont d'au-
tres mobiles que la science pure de con-
naître dans son intégrité l'organisme d'un
peuple, à se tremper dans la source de
l'inspiration populaire d'une nation qui a
chanté dans ses moments de joie et d'espé-
rance, pleuré dans ses jours de deuil et
d'agonie et blasphémé dans ses heures de
désespoir et de révolte.

Faire connaître les chansons populaires
de toute l'Arménie avec la mélodie même
que chantent nos compatriotes sur le sol
natal : voilà le but auquel nous avons con-
sacré les heures les plus douces de ces der-
nières années.

presso di noi. — Imperciocchè pervenuto a'
suoi confini in un tempo che la storia può a
fatica precisare, il popolo armeno è, per le
sue origini, un popolo della stessa razza
nostra, nella grande parentela delle razze
indo-europee. Esso merita dunque l'atten-
zione e la benevolenza nostra : a questo gli
danno diritto la fratellanza della storia, e una
certa affinità di genio ; nella sua lingua e nel
l'arte sua, certi particolari ci colpiscono come
vaghe e lontane reminiscenze che ci fanno
esclamare : Ah ! costoro non sono per noi
degli sconosciuti ! »

Per questo la melodia armena non deve
urtare il nostro gusto musicale. Da questa
raccolta appare come grandi maestri l'hanno
gustata, e, per ora, il nostro voto più ar-
dente è che il pubblico musicista, seguendo
l'esempio dell' alto, faccia a quest' arte lon-
tana una benevola accoglienza.

PIERRE AUBRY
Archivista paleografo,
Laureato alla Scuola di Lingue orientali.

Parigi, 1 Gennaio 1900

PREFAZIONE

Per conoscere, comprendere ed amare un
popolo, è indispensabile studiarne la natura
sua intima, misurare tutte le infinite vibra-
zioni della sua anima, ricorrendo agli ele-
menti che formano le basi vere e profonde
della sua psicologia: storia, lingua, costumi,
istituzioni, canti popolari.

I canti popolari sopra tutto, poichè nulla
meglio e più eloquentemente riflette l'anima
di un popolo, di una nazione. Splendidi per
la loro sincerità, per l'assoluta mancanza di
ogni lenocinio d'arte, essi sorgono sponta-
neamente dal fondo dell' anima della nazione,
sotto l'unica influenza del mondo esteriore,
come lo zampillo d'acqua che dalle intime
latebre della terra, vinte le resistenze della
crosta, si sprigiona, e, simile a lama tersa e
tagliante, fende la sovrastante atmosfera.

Lo studio dell' umanità attraverso tutte le
sue varie ed infinite manifestazioni artistiche,
non può e non deve essere limitato alla
soddisfazione di pochi spiriti solitari, all' in-
teresse di pochi eruditi, i quali studiano, la-
vorano e producono, per un numero troppo
ristretto di privilegiati. Noi crediamo quindi
che vi abbia un interesse ed un soddisfa-
mento per ogni uomo, i cui gusti non sono
limitati alla pura speculazione scientifica, son-
nel conoscere nella sua interezza l'organismo sm-
di un popolo, per temprarsi nella sorgente me-

է մէկ ուրիշ շարժագիծ և ոչ զուտ գիտութիւնը՝ ձանաչելու մի ժողովրդի օրգանիզմը՝ որա ամբողջականութեան մէջ, թաթախելու ժողովրդային ոգևորութեան աղբիւրում մէկ ազգի, որը երգել է իր խնդութեան և յոյսի բազմաբնի, որը լացել է իր սուգի և սպասան օրերին և որը անիծել է իր յուսահատութեան և ըմբռնութեան ժամերին:

Ճանաչեցնել տալու ամբողջ Հայաստանի ժողովրդական երգերը նոյն այն մշակութիւնը, որ երգում են մեր հայրենակիցներն իրանց մայրենի հողի վրայ. ահա այն նպատակը, որին մենք նւիրել ենք այս վերջին տարիների ամենաբաղդը ժամերը:

Եւն օրից, երբ մենք եկանք Ֆրանսիայի երկիրը լաթնելու համար մեր երաժշտական գիտելիքները, հէնց նոյն օրից ներկայ ամփոփ աշխատութեան գաղափարը սկսւեց մեզ գերել: Սակայն դեռ հետու էր դրանից մինչև գործադրութիւնը: Եւն, ինչ որ մասնաւորապէս մեզ մղեց դէպի գործ, եղաւ այն ժեսալ կարծիքը, որ ունեն եւրոպայում հայկական երաժշտութեան մասին. դա ձանաչած է քիչ և կամ վատ: Եւ սակայն առնուազն իրաւացի կը լինի, եթէ այդ երաժշտութիւնը գնահատւեցր գէթ իր մի յայտնի աստիճան գեղեցիկ, որպէս և միաժամանակ իր միամիտ ու հաճոյելի ուրոյնութեամբ:

Եւն անձանցութիւնը, որի մէջ պահւած է մեր երաժշտական գեղարւեստութիւնը, որ կարող են անել նրա նկատմամբ, վերագրելի են ոչ միայն իրանց եւրոպացիներին. նոյն իրանց հայերի անտարբերութիւնն ու անուշադրութիւնը վերջնականապէս ամրապնդեցին այդ թիւրիմացութիւնը: Հայաստանը, գթառատ բնութեան կրօնի վրայ, կոծել է ճակատագրի անարդարութիւնն ու խտտութիւնը: Զափազանց տանջւած լինելով, գոցէ նա քիչ աւելի է լացել: Նա եղել է ցաւալի պատենքը Սփայի բերս ոյժի առաջնադասութեան դէմ՝ դէպի եւրոպայ: Եթէ նա ուղղակի կերպով չէ աշխատակցել արևմտեան քաղաքակրթութեան դործին, նա եղել է արգելք: Նոյն իսկ իր գոյութիւնը վտանգելով, վայրենիների արշաւանքներին և նա՝ իր որդիների թափած արեան մէջ՝ խեղդել է կործանիչ կատաղութիւնները:

Հոգին բաց ամեն գեղեցկութիւնների համար և խելականութիւնը՝ մաքի ամեն անհոգութիւնների առաջ, նա սկսւեա իւրացնել Երևանաբի խելքը և ամենայն շերտութեամբ նա միացել է եւրոպական քաղաքակրթութեան: Իր գեղարւեստական ճաշակը ժամանակ ունեցած չէ լի-

Du jour où nous sommes venus dans le pays de France compléter nos connaissances musicales, de ce jour même l'idée de cette œuvre complète commença à nous absorber. Cependant il y eut loin de la conception à l'acte.

Ce qui particulièrement nous poussa à l'œuvre, c'est l'opinion erronée que l'on a en Europe sur la musique arménienne: on la connaît peu et on la connaît mal. Il serait tout au moins juste de lui reconnaître une certaine originalité pittoresque, à la fois naïve et charmante.

L'état de méconnaissance dans lequel on tient notre art musical, l'injustice des jugements qu'on peut porter sur lui ne sont pas seulement imputables aux Européens: l'indifférence et l'inattention des intéressés ont fini par consacrer le malentendu. L'Arménie a, au sein d'une nature clémente, gémi de l'injustice et de la cruauté du sort. Ayant trop souffert, elle a peut-être beaucoup pleuré. Elle a été le rempart douloureux contre la force brutale de l'Asie en marche vers l'Europe. Si elle n'a pas directement collaboré à l'œuvre de la civilisation occidentale, elle a empêché, au risque de son existence, l'invasion des barbares et elle a éteint dans le sang que ses fils versèrent leurs fureurs destructrices.

L'âme ouverte à toutes les beautés et l'intelligence à toutes les souplesses de la pensée, elle a commencé par s'approprier l'esprit de l'Occident, elle a adhéré avec passion à la civilisation européenne. Son goût artistique n'ayant pas eu le temps d'être complètement développé, évolue aujourd'hui dans le même sens que le goût artistique de l'Europe. Son âme se fonde peu à peu dans l'âme profonde, inquiète de l'Occident.

Nous avons eu l'occasion plus d'une fois de chanter quelques-unes de nos chansons populaires en présence de nos éminents professeurs du Conservatoire. L'effet qu'elles produisirent sur leur esprit raffiné nous édifia pleinement. Après quelques essais, les Chansons Populaires Arméniennes faisaient leur entrée dans les salons mondains où elles obtenaient un accueil flatteur pour notre art national.

pura della ispirazione popolare di una nazione che ha cantato nei momenti di gioia e di speranza, che ha pianto nei giorni di dolore e di angoscia, che ha imprecato nelle ore di disperazione e di rivolta.

Lo scopo al quale abbiamo consacrato le ore più dolci di questi ultimi anni è stato quello di far conoscere le canzoni popolari di tutta l'Armenia con la stessa melodia sulla quale le cantano i nostri connazionali, sul suolo nativo.

Dal giorno nel quale noi siamo venuti in Francia a completare i nostri studi musicali, da quello stesso giorno, l'idea d'iniziare e condurre a termine quest'opera completa ha cominciato ad assorbire ogni nostra attività. Ma corse molto tempo prima che il nostro pensiero fosse tradotto in atto. Ciò che particolarmente ci spinse all'opera fu l'opinione erronea che in Europa si ha della musica armena, la quale si conosce poco e male. Sarebbe per lo meno giusto riconoscerla una certa originalità pittoresca e nel tempo stesso ingenua e bella.

Lo stato di trascuranza nel quale è tenuta la nostra arte musicale, i giudizi ingiusti che di essa si danno, non si debbono imputare unicamente agli Europei: l'indifferenza e la non curanza degli interessati hanno finito per corroborare il cattivo giudizio.

L'Armenia, sotto tanto sorriso di cielo, in mezzo ad una natura clemente, geme per l'ingiustizia e la crudeltà della sorte. Avendo troppo sofferto, essa ha forse troppo pianto. Essa è stata il riparo doloroso contro la forza brutale dell'Asia in marcia verso l'Europa. Se essa non ha direttamente collaborato all'opera della civiltà occidentale, ha tuttavia impedito, col rischio della propria esistenza, l'invasione dei barbari ed ha spento nel sangue, che i suoi figli hanno versato, il loro furore di distruzione.

Con l'anima aperta a tutte le bellezze e l'intelligenza a tutte le finezze del pensiero, essa sta fondendosi nello spirito dell'Occidente, avvicinandosi alla civiltà Europea. Il suo gusto artistico non ha avuto tempo di sviluppare si completamente e di evolvere nello stesso.

modo che il gusto artistico europeo. L'anima si va fondendo a poco a poco nell'anima profonda, inquieta dell'Occidente.

ներով լիովին զարգանալու, շրջափռւում է հիմա միևնոյն ուղղութեամբ, ինչ որ և եւրոպայի գեղարւեստական ճաշակը: Իր հոգին կամաց կամաց ձուլւում է Եւրեանքի խորին, անհնգիստ հոգու մէջ:

Մի քանի անգամ մենք աւիթ ենք ունեցել, Կոնսերվատօրիայի մեր նշանաւոր պրոֆեսորների ներկայութեանը, երգելու մի քանիսը մեր ժողովրդական երգերից: Եւն ապաւորութիւնը, որ նրանք բարեկցին պրոֆեսորների նուրբ ու գիտուն մաքերի վրայ, մեզ լիովին լուսաւորեց: Մի քանի փորձերից յետոյ, Հայ ժողովրդական երգերը իրանց մաւաքը բարեկցին բարձր սալմաներում, որտեղ ներանք վաստակեցին մի սիրալիր ընդունելութիւն մեր ազգային գեղարւեստի օգտին:

Եւն ընդունելութիւնը, որ մենք ըստացանք Ֆրանսիայում, մեր ցանկութիւնը գրգռեց գնալու և այլ անդերս: Մեր առաջնաւոր երգչուհի Օր. Պապայանի գնահատելի աշակցութեամբ մենք այցելեցինք Ուզլիայի մեծ քաղաքները: Ուզլիական հասարակութիւնը, որպէս Ֆրանսիականը, ունի նորով մեր ազգային երգերը, իրան ցոյց տւեց հետաքրքրած, ոգևորած ու հիացած, մանաւանդ Մանյետարում: Մեր վերաբարձին, Պարիզում մենք կազմեցինք, Schola Contonum — երգեցողութեան դպրոցի — ակաւաւոր Պրոֆեսոր Պ. Պիէռ Օբրիի օգնութեամբ, յառուկ հայ երաժշտական երեկոյթներ:

2) Յունիսի երեկոյթին, Պ. Օբրին մի դասախօսութեամբ ընդարձակ կերպով նանթաղեց Ֆրանսիական հասարակութեան մեր ժողովրդական երգերի հետ: Երեկոյթի աջակցութիւնը մեզ արժանացրեց Պալիզի մաժուլի ջերմ համակրութեան և լուրջ ուշադրութեան: Աւելի վերջ, մենք ուրախութեամբ նկատեցինք միևնոյն համակրութիւնը և միևնոյն հաճոյելի գնահատութիւնը մեր երգերի վերաբերութեամբ նաև Ռուսաստանի և Կովկասի թերթերում:

Մենք պէտք է ասենք, որ Ռուսաստանում, շնորհով մեր ակաւաւոր աշխատակից Պ. Կալաշնիկոյի, մեր ժողովրդական երգերը բոլորովին այնքան նոր լինե, որքան Ֆրանսիայում: Եթէ ոչ ամբողջ Ռուսաստանի կողմից, յամենայն դէպս Ս. Պետերբուրգի և Մոսկուայի և ուրիշ կարևոր քաղաքների բոլոր գեղարւեստական մեծ շրջաններում արգէն ծանօթ ու սիրւած էին Հայաստանի հպարտ երգերը:

Մենք մեզ բախտաւոր ենք համարում, որ կարող ենք այստեղ առաջ բերել մի հուշակաւոր Ֆրանսիացի երաժիշտի, Պ. Է. Ռէյեր, Սալամբո և Սիգուրդի օգնութեան հեղինակի նախաձեռնումը, որ նա հաճեց ուղղել մեզ:—

L'accueil que nous reçûmes en France fit naître en nous le désir d'aller ailleurs. Avec le précieux concours de notre talentueuse compatriote Mlle Papayan nous avons visité les grandes villes de l'Angleterre. Le public anglais comme le public français, à l'audition de nos chants nationaux, se montra intéressé, enthousiasmé et charmé, à Manchester surtout. A notre retour, nous avons organisé à Paris des soirées musicales exclusivement arméniennes avec l'aide de M. Pierre Aubry, l'excellent professeur à la Schola Cantorum.

A la soirée du 2 Juin, il fit, par une conférence, connaître dans la plus large mesure nos chansons populaires au public français. Le succès de la soirée nous valut la chaude sympathie et la sérieuse attention de la presse parisienne. Plus récemment, nous avons eu la joie de constater la même sympathie et la même appréciation flatteuse pour nos chansons de la part de journaux de Russie et du Caucase.

Je dois dire qu'en Russie, grâce à notre excellent collègue M. Kasatchenko, nos chansons populaires étaient loin d'être nouvelles autant qu'en France. Sinon par toute la Russie, du moins tous les grands milieux artistiques de St-Petersbourg, de Moscou et d'autres importantes villes, les fières chansons de l'Arménie étaient connues et aimées. Nous sommes heureux de mettre ici la lettre que l'illustre compositeur français, Monsieur E. Reyer, l'auteur de *Salammbô* et de *Sigurd*, a bien voulu nous adresser. « Vous rendez un réel service à votre nation en faisant connaître à la France, à l'Europe, les chants populaires de l'Arménie. Le chant populaire, c'est ce qui exprime le plus sincèrement et le plus profondément l'âme d'un peuple et pour le public européen, il sera d'un grand intérêt de connaître l'art spontané qui traduit les souffrances, les aspirations et les espérances de vos concitoyens. Je ne doute pas que la publication, au succès de laquelle je m'associe de grand cœur, ne trouve en France l'accueil le plus empressé, le plus sympathique. Agréez, je vous prie, Monsieur, l'assurance de ma bien sincère cordialité. »

E. REYER.

Abbiamo avuto occasione più d'una volta di cantare alcune delle nostre canzoni popolari al cospetto dei nostri eminenti professori del Conservatorio. L'influenza ch'esse produssero sullo spirito loro artisticamente raffinato ci ha commossi ed insieme sorpresi. Dopo alcuni saggi, le canzoni popolari armene facevano il loro ingresso nei salotti mondani ove ottennero un' accoglienza molto lusinghiera per la nostra arte nazionale.

L'accoglienza che abbiamo ricevuta in Francia fece nascere in noi il desiderio di recarci altrove. Col prezioso concorso della nostra compatriota, la signorina Papayan abbiamo visitato le grandi città dell'Inghilterra. Il pubblico inglese, soprattutto a Manchester, accolse i nostri canti con benevolenza, con attenzione, con entusiasmo. A nostro ritorno a Parigi, abbiamo organizzato delle *soirées* musicali esclusivamente armene, coll' aiuto del valente maestro Pietr Aubry, professore alla *Schola Cantorum*.

Alla *Soirée* del 2 Giugno, egli, in una conferenza, fece conoscere nel modo il più completo, le nostre canzoni popolari al pubblico francese. Il successo della *soirée* ci ha guadagnato la calda simpatia e la benevola attenzione della stampa parigina. Più recentemente abbiamo avuto la soddisfazione di raccogliere la stessa simpatia e la stessa lusinghiera estimazione per le nostre canzoni da parte dei giornali russi e del Caucaso.

Io debbo dire che in Russia, grazie al nostro eccellente collega, il signor Kasatchenko, i nostri canti entreranno presto nel dominio del pubblico, come in Francia. E così tutti i migliori artisti di Pietroburgo, di Mosca e di altre importanti città della Russia conoscono ed amano le fiere canzoni dell' Armenia. Noi siamo felici di trascrivere qui la lettera che l'illustre maestro francese, il signor E. Reyer, autore di *Salammbô* e di *Sigurd* si è degnato d'inviarci. « Voi rendete un vero servizio alla vostra nazione facendo conoscere alla Francia, all' Europa i canti popolari dell' Armenia. Il canto popolare è quella forma d'arte per la quale l'anima è di un popolo si manifesta più sinceramente e più profondamente. E sarà di un grande interesse per il pubblico europeo conoscere l'arte spontanea che traduce le sofferenze, le aspirazioni e le speranze dei vostri concitadini. Io non dubito punto

«Վաղ Էկ խաղան ծառայութիւն եր մասնացանում ձեր ազգին, Հայաստանի ժողովրդական երգերը ծանօթացնելով ֆրանսիայում, Եւրոպայում, ժողովրդական երգ— դա է, որ ամենամեկնող ու ամենախոր կերպով արտայայտիչ է մի ժողովրդի հոգու, և եւրոպական հասարակութեան համար մեծ կարեւորութիւն ունի ծանաչելու այն խնայեր գեղարւեստը, որ թարգման է ձեր հայրենակիցների ամբողջների, ձգտումները և յոյսերի, եւ արտայայտելու, որ այդ հրաշալւութիւնը, որի արդիւթեան եւ ամբողջ արտով մասնակից եմ, ֆրանսիայում կը գտնէ անմիջական, ամենահամարձակ ընդունելութիւն: Ընդունեցէք, խնայեր, պարոն, իմ անկեղծ համարանքներս հաւաստիքով»

Է. Ռէյեր.

Մենք հաւատարիմ ու բարեխիղճ շարգման եղանք մեր ժողովրդական գեղարւեստի, ներկայացնելով մեր միջոցները նոյնպէս, ինչպէս երգում է նրանց: Ենց մեր ժողովուրդը, որպէս մենք առջինը աւելի վեր, ներկայ հրաշալւութեան նպատակն է ծանաչեցնել Նուազանքներին մեր ժողովրդական երգերի նա: Մենք աւելացնում ենք, որ այն շխտաութիւնը ուղղում է նոյնպէս հայերին, որոնք ջրած են այլ և այլ գաղաւթում, զանազան երկրներում, և ահէնց այն պատճառով, որ աշխատութիւնս կազմում է Էկ ամբողջութիւն այն երգերի, որոնք յատուկ են թէ Ռուսաստանի, թէ Թուրքիայի և թէ Պարսաստանի հայերին:

Նախ քան աւարտելու մեր խօսքը, մեր պարտականութիւնն է հէնց այստեղ ներկայացնել մեր երախտագիտութեան ու նորհակալութիւնների անկեղծ զգացումները Պ. Պիէռ Օբրին, որը ներկայ աշխատութեան լրացման ու հրատարակման համար եռանդուն ու անձնւոր կերպով օրակցել է մեզ: Նոյնը նաև ուղղում ենք հեռեւեալ Պարոններին— Ռէյեր, Բուր-գալ-Դուկուդրէ, Ժ. Մարտի, Վենսան դ'Ադի, Շարլ Բորդէ, Վէկերլէն, Ժակ Լան-ձէլ և Կազալէնկո, որոնք չէ զլացան ոչ իրանց առդանգը և ոչ իրանց ջանքը:

Սոյն հրատարակութիւնը, որ կրում է հեռեւեալ անունը «Հայ ժողովրդական երգերի Հաւաքածու», բաղկացած է ընդ 45 տեսերներից, որոնք յաջորդաբար լոյս կը տեսնեն իւրաքանչիւր երկու ամիս:

Ընդունեալ տեղը բովանդակում է.—

1. Եւրոպայի արտասուբը. երգեցողութեան մեղեդին այն է, որ երգում են Թուրք-հայերը,
2. Հերիք որդեակը,
3. Պիէրիէն:

Nous avons été l'interprète fidèle et consciencieux de notre art populaire en présentant nos mélodies telles qu'elles sont chantées par le peuple même. Comme nous l'avons dit plus haut, le but de la présente publication est de faire connaître aux Européens nos chansons populaires. Nous ajoutons que cet ouvrage s'adresse aussi aux Arméniens disséminés en diverses provinces, en divers pays, par cela même qu'il forme un tout composé de chansons qui sont propres aux Arméniens de Russie, de Turquie et de la Perse.

Avant de terminer, nous avons le devoir de témoigner ici nos sentiments sincères de reconnaissance et nos remerciements à M. Pierre Aubry qui nous a aidé avec zèle et dévouement pour la réussite et la publication de cet ouvrage, de même à MM. Marty, Bourgault-Ducoudray, G. Marty, Vincent d'Indy, Charles Bordes, Weckerlin, Jules Chancel et Kasatchenko, quin'épargnèrent ni leur talent, ni leur peine.

Cette publication qui porte le nom de «*Recueil des Chants Populaires Arméniens*» sera composée de 6 fascicules qui paraîtront tous les deux mois.

La première contient :

- 1° *Les Larmes de l'Arax*, la mélodie est celle que chantent les Arméniens de Turquie,
- 2° *Herik Vordéak* (Assez, Frères !),
- 3° *Kilikia* (Cilicie),
- 4° *Hairik* (petit père), chant dédié à Mgr. Krimian à l'occasion de son élection comme catholico de tous les Arméniens,
- 5° *Zim Guelkbine*, chanson de danse des provinces de Mouche et de Van.
- 6° *Boid Bartsr*, chanson de danse des Arméniens du Caucase,
- 7° *Berceuse*.

Nous avons besoin de l'aide et du concours de tous les Arméniens, nous leur faisons un chaleureux appel, nous leur demandons de nous apporter leur collaboration patriotique en nous envoyant les mélodies et les chansons populaires que nous accepterons avec reconnaissance, que nous chanterons et présenterons au monde musical de l'Europe comme les plus belles fleurs de notre patrie.

Léon EGHIASARIAN.

Paris, le 1er Janvier 1900.

« che la pubblicazione, al successo della quale mi associo di gran cuore, non trovi in Francia la più premurosa e la più simpatica accoglienza. Vi prego, signore, di aggradire i sensi della mia più sincera cordialità.

E. REYER

Noi siamo stati gl' interpreti fedeli e coscienziosi della nostra arte popolare, presentando i nostri metri tali e quali sono cantati dal popolo stesso.

Ed aggiungiamo che quest' opera è dedicata agli armeni, sparsi per le diverse provincie, per i diversi paesi, poiche essa forma un tutto composto di canzoni che sono proprie agli Armeni della Russia, della Turchia e della Persia.

Prima di terminare sentiamo il dovere di presentare i sensi sinceri della nostra riconoscenza e i nostri ringraziamenti al signor Lietro Aubry, che ci ha aiutati con zelo e con devozione, per la riuscita e per la pubblicazione di quest' opera. Rendiamo grazie pure ai signori Reyer, Bourgault-Ducoudray, Vincenzo d'Indy, Carlo Bordes, Weckerlin, G. Marty, Giulio Chancel e Kasatchenko, i quali non rispar miarono nè il loro talento, nè la loro fatica. Questa pubblicazione, che porta il nome di « raccolta delle canzoni popolari armene » si comporrà di 6 fascicoli che usciranno ogni due mesi.

Il primo contiene :

- 1° *I lamenti dell' Arax*, la melodia è tale quale la cantano gli Armeni di Turchia,
- 2° *Herik Vordeak* (Basta, Fratelli !),
- 3° *Kilikia* (Cilicia),
- 4° *Hairik* (Padrino), canto dedicato a Monsignor Krimian, in occasione della sua elezione a cattolico di tutti gli Armeni.
- 5° *Zim Guelkhine*, canzone a ballo delle provincie di Mouche e di Van,
- 6° *Boid bartsr*, canzone a ballo degli Armeni del Caucaso.
- 7° *Berceuse*,

Noi abbiamo bisogno dell' aiuto e del concorso di tutti gli Armeni; facciamo loro caloroso appello affinché ci siano larghi della loro patriottica collaborazione, inviandoci le melodie e le canzoni popolari, le quali noi accoglieremo con entusiasmo e le quali presenteremo al mondo musicale europeo come i fiori più belli della patria nostra.

Léon EGHIASARIAN

Parigi, 1 Gennaio 1900

LES LARMES DE L'ARAX

Sur les bords de l'Arax, notre mère,
Je promène mes pas errants,
Les souvenirs des siècles depuis longtemps écoulés
Je les évoque du milieu de ses vagues.

Mais ses ondes, sans cesse agitées,
Se déroulant en flots bourbeux,
Et frappant ces bords,
Plaintives, s'enfuyaient au loin.

Arax, pourquoi avec tes poissons
Tu ne te livres plus à des jeux enfantins ?
Pourquoi, avant d'aller te perdre dans la mer,
Comme moi, tu es dans la douleur ?

Pourquoi des larmes jaillissent
De tes yeux aux regards fiers et hautains ?
Pourquoi fuis-tu si rapide
Loin des rivages qui t'ont vu naître ?

Ne souille pas ton lit :
Roule paisible tes flots bouillants ;
Ta jeunesse passe vite,
Et vite tu arrives à la mer.

Que l'arbuste qui donne la rose
Croisse sur tes rives hospitalières,
Et que, sur ses rameaux, le rossignol
Chante jusqu'à l'aurore.

Que le saule, toujours paré de sa verdure,
Dans tes eaux pleines de fraîcheur
Incline ses branches flexibles et son feuillage
Aux jours de la chaleur !

Que sur tes bords, en répétant leurs chansonnettes,
Accourent librement les bergers !
Que l'agneau et le chevreau viennent
Se baigner sans crainte dans tes flots limpides !

L'Arax, en grossissant,
Fit jaillir l'écume du fond de ses entrailles,
Et grondant comme un nuage orageux
Laissa échapper ces mots :

« Jeune téméraire et insensé !
« Pourquoi viens-tu troubler
« Mon sommeil séculaire,
« Et renouveler mes douleurs sans nombre ?

« Après la mort d'un objet chéri,
« As-tu vu celle qu'il aimait
« Ornée des pieds à la tête
« De ses plus beaux atours ?

I LAMENTI DELL' ARAX

Lungo le rive del paterno fiume
Solvingo erravo in preda al mio dolor,
E cercavo nell' onde un raggio, un lume,
Che del passato mi parlasse al cor.

Scorrea l'Arax, ed io miravo l'onda
Gonfia, melmosa, rapida fuggir,
Mentre, d'intorno, la percossa sponda
Risonava di pianti e di sospir.

« O patrio Arax, perchè co' pesci a gara
La danza giovanil non ridi più ?
Ahi ! temprasti al dolor l'anima amara !
Troppe hai cause di duol, fiume, anche tu

Deh ! perchè in mute lacrime ti struggi ;
Perchè dal fiero ciglio spremi il duol ?
Perchè rapido e sol t'involi e fuggi
Da le piagge natie di questo suol ?

Adirato l'Arax, del gonfio petto
Tutte l'acque sconvolse, e spumeggiò ;
Poi, gridando, in altissimo dispetto,
Queste arcane parole mormorò :

« Giovane stolto e temerario, come
Questo mio sonno ardisci disturbar ?
Perchè l'angosce mie, non anco dome,
Osi a l'anima triste memorar ? »

« Dopo la morte dell' amato bene
Vedesti mai la vedova gioir ?
La vedesti obliar le proprie pene
E di gemme e gioielli s'abbellir ? »

« Perchè brami vedermi a festa ornato,
Con le tracce, ne li occhi, del piacer ?
A questo volgo vil, contaminato,
Mi piacque ognora vivere stranier ! »

« Tempo già fu, ch' io pur, come le sposi
Che di fiori e di gemme ornano il crin,
Seppi la gioia, e, tra le rive ombrose,
M'inebbriai nel corso senza fin ! »

« Limpida e pura l'acqua mia sorrea,
Il flutto saltellava, ebbro d'amor ;
E tutto il firmamento risplendea,
Ne lo specchio de l'onde, entro il mio cor.

« Che resta di quel tempo ? Dove sono
I villaggi che l'onda mia bagnò ?
E le città echeggianti in lieto suono,
E il paese che il flutto salutò ? »

« Ogni dì l'Ararat, dal sacro petto,
Quale madre dal suo turgido sen,
Di limpide acque mi ricolma il letto
E il flutto mio trascorre audace e pien. »

« Երբեք ինչու՞նք չարեւոր
Ներքեք ինչու՞նք չարեւոր
Վրդալում ես, նորոգում
Իմ ցաւերը բիւրաւոր:

Սիրելիք մահից յետ
Ե՛րբ ես առեւել, որ այրին
Ոտքից գլուխս պըճնուի
Իր զարդերով թանկագին:

Որի՞ համար զարդարուի՞մ,
Որի՞ աչքը հրապուրեմ,
Շատերն ինձ են առելի,
Շատերին ես օտար եմ:

Կար ժամանակ, որ ես էլ
Շրջեղազարդ հարսի պէս
Հազար ու բիւր պըլբանքով
Փախչում էի ափերէս:

Յառակա պարզ ու վճիռ,
Կոհակներըս ուրբուն,
Լուսաբերը մինչեւ այդ
Ջրերս միջին էր լողում:

Ի՞նչս մնաց էն օրից,
Ո՞ր ջրամօտ գեղերըս,
Ո՞րը իմ շէն քաղաքից,
Ո՞ր բերկրալի տեղերս:

Տուրքը ջրերի՞ մահն օր
Իր սուր օրէն Արարատ
Մայրախնամ ինձ սընուող
Պարզեւում է լիսաւս:

Բայց ես այն սուրը ջրերով
Սուրը Ակոբի աղբիւրին
Պիտի ցօղեմ արտօրա՛յքն
Իմ առելի օտարին:

Կամ՝ կենսառու իմ ջրով,
Ափերիս մօտ կըկրգած,
Իւր նամա՛ղը կառարէ
Թուրքը կամ Պարսիկ հոտած:

Մինչ իմ որդիք — ո՞վ գիտէ —
Մարաւ, նօթի, անտէրունչ
Օտար աշխարհ յանում են
Թոյլ ոտքերով կիսառունչ: . .

Հեռո՛ւ հեռո՛ւ քեցին
Բընիկ ազգը իմ հայկեան,
Նորա տեղը ինձ տուին
Ազգ անկրօն, մոլեկան:

Դոցա՞ համար զարդարեմ
Իմ հիւրընկալ ափերը,
Եւ կամ՝ դոցա՞ հրապուրեմ
Ճըպոտ, պըլղած աչերը:

Քանի որ իմ զաւակունք
Այսպէս կու մնան պանաւաւ
Ինձ միշտ իրաւունք կըտանէք
Այս է անխաբ իմ սուրբ ուխտ: . .

Էլ չի խօսեց Արաքսը,
Յորձանք տուեց անագին,
Օղակ օղակ օձի պէս
Առաջ սողաց մոլեղին:

Դամաս-Բաթիպա

« Pourquoi me ferais-je belle ?
« Quels regards voudrais-je charmer ?
« Combien sont nombreux ceux qui me répugnent
« Et à qui je suis étrangère !

« Il fut un temps où moi aussi,
« Belle comme une fiancée,
« Ornée de mille et mille attraits,
« Je m'échappais de mes rives.

« Mon lit était pur et limpide,
« Mes vagues roulaient sans cesse ;
« L'étoile du matin jusqu'à l'aurore
« Nageait dans mes ondes de cristal.

« Qu'est-ce qui me reste de ces temps ?
« Où sont ces villages qui s'élevaient sur mes rives ?
« Où sont mes cités populeuses ?
« Et tant de lieux enchanteurs ?

« Chaque jour l'Ararat, de son sein sacré,
« Epanche pour moi ses eaux
« Comme une mère qui
« De son sein laisse couler le lait.

« Et moi, des eaux saintes
« De la fontaine de Saint-Jacques
« Arroserais-je les champs
« De l'étranger abhorré !

« Avec mon onde vivifiante

. ?

« Et mes enfants, peut-être,
« Epuisés de soif et de faim, et sans asile,
« Errent dans les pays étrangers
« D'un pas chancelant, à demi-morts !

« Loin, bien loin ils ont chassé
« Ma nation, les Arméniens ;
« A sa place, ils m'ont donné
« Un peuple de mécréants farouches !

« Est-ce pour eux que j'embellirais
« Mes rives hospitalières ?
« Dois-je attirer sur moi
« Leurs yeux pleins d'ordure ?

« Tant que mes propres enfants
« Resteront dans l'exil,
« Vous me verrez dans la tristesse :
« C'est là un vœu inviolable pour moi ! »

Après ces mots, l'Arax reprit le silence,
En faisant bondir ses flots impétueux,
Et, comme un serpent aux anneaux tortueux,
S'élance en rampant avec fureur.

KAMAR-KATHIBA

« Ma l'acqua di San Giacomo, che a' fonti
Sacri attinsi ne' miei liberi di,
Potrà dunque irrigare i piani e i monti
Che l'odiato straniero oggi asservi ? »

« O mirare dovrò, lunghesso il letto
Dell' acque, il Turco assiso a contempla ;
O l'immondo Persiano maledetto
Nel mio limpido flutto si bagnar ? »

« Mentre i miei figli, da la patria terra
Malfermi e scarni migrano lontan...
Migrano in pianto, per ignota guerra,
A la conquista di straniero pan ! »

« Lungi di qui, da la mia fida sponda,
Corron gli Armeni estranio, aspro sentier ;
Mentre me regge e domina e circonda
D'un popolo straniero il Dio stranier ! »

« Per questo forse l'ospital riviera
Di molli erbetto e d'ombre ammanterò ?
Son questi i guardi che la mente spera,
I figli, questi, che il mio cor sognò ? »

« Fin che d'Armenia il popolo distrutto
De l'esilio il cammino correrà,
Sacro mi é il pianto e inseparato il lutto,
Lungo il corso de' fati e de l'età ! »

— « No, non turbar lo specchio cristallin
De l'onde, e scorri, e non ti addolorar !
Breve il tuo corso, breve il tuo destino...
Scorri lieto e tranquillo verso il mar ! »

« Sboccin le rose lungo la fiorita
Riva ospitale, tutto incanto e amor,
E l'usignuolo la canzon gradita
Canti la notte fino al primo albor ! »

« Ne l'acqua chiare, per le soffocanti
Stati, ritempri il salce i suoi desir ;
Ed a' rami e a le foglie nuovi pianti
In te ritempri, e in te nuovi sospir ! »

« A la tua riva, mollemente assiso,
Canti il pastor la lieta sua canzon ;
E il capretto, e l'agnel salti conquiso
Del tuo murmure dolce al caro suon ! »

Tacque l'Arax, ma, orribile serpente
Che in mille guizzi l'ira sprigionò,
Ti gido e gonfio, impetuosamente,
L'acqua tutte sconvolse ed agitò !

KAMAR-KATHIBA

LES LARMES DE L'ARAX

CHANT POPULAIRE ARMÉNIEN

ԱՐԱՔՍԻ ԱՐՑՈՒՆԳԸ

Poésie de
GAMAR KATHIBA

harmonisé par **VINCENT D'INDY**

Andante.

CHANT.

U - j - r U - r a - p - u t a - p h - e - r a - t
Aux bords des eaux de l'A - rax,
Dell' A - raz che il suo con - fonde

Andante.

PIANO

p

Բա - լա - մո - լոր զը - նում եմ, Հին հին դա - բուց
Lais - sant er - rer mes 38, Je cher - chais au
Al - l'af - fan - no del mio cor, Rie - so - ca - so in

Ժ - շա - տակ Ա - լեաց մէ - ջը պըտ - բում եմ,
sein des flots Les sou - ve - nirs du pas - sé.
fac - cia al - l'onde Il mio pian - to, il mio do - lor.

Բայց նո՛ւ - քա միշտ յեղ - յի դուկ Պըզ - տոր ջը - բով
 Les flots tou - jours a - gi - tés, Noirs de vase et
 Scu - ro, co - me l'al - ma mia, L'A - rax cor - re in

ե - զեր - քիւ Դա - րիւ դա - րիւ Խը - փե - լով
 de li - mon, Heur - tant les bords dé - so - lés
 fac - cia al sol, E in mes - tis - si - ma ar - mo - nia

Փախ - չու՛մ է ին լա - լա դիւն, օ՛վ րա՛քս ին - չու՛մ
 Di - saient leur plainte aux é - chos. Arax! que ne
 I pen - sier sciol - go - no il vol. A - rax, ché non

Չը - կանց հեա Պար չես բո՛ւնու՛մ ման - կա - կան,
 dan - ses tu Comme au - tre - fois, grand en - fant!
 dan - zio - gnora, Lie - to come un di, pe - ché!

Դու դեռ ծո - վը չի հա - սած Սը - քա - ւոր ես
 Pleu - res tu? te faut - il donc Por - ter le deuil
 Per - ché il cor tuo s'ad - do - lora, E o - gni gio - ia

Ինձ նը - ման Ին - չու՛մ ար - ցունք ցոյ - տու՛մ ես
 com - me moi? Pour - quoi ces pleurs, ces san - glots
 sua per - dè! Per - ché il pian - to nel - tuo ciglio,

Քու՛ աչք, հը - պարտ ա - չե - բից, Ին - չու՛մ ա - բազ
 De tes yeux al - tiers et fiers? Et pour - quoi há -
 E i sin - ghioz - zi e il so spi - rar! Per - ché cai, d'Ar -

Փախ - չու՛մ ես այդ հա - րա - դատ ա - փե - բից
 ter tes flots? Loin de tes bords vers la mer?
 me - nia figlio, Si ce lo ce in se no al mar!

Ի՛նչ - քը ռա գոց Ա - րաք - ւը, Փըր
 L'A - rax s'en - fla dans son lit, Et
 Cre - sce il fiu me ur la in tem - pesta, E

փռը հա նեց իր առ - կից, Աւ
 fit jail - lir hors de son sein L'é-
 o - gni flut - to co - oreil pian, Indi

պի նը - ման գո - առ - լով
 cume en un nu - a - ge blanc.
 le - ca al ciel fu - ne - sta

Էս - պէս լսո - սեց յա - առ - կից.
 Puis il par - la en mur - rant
 La sua vo-ce in u - ra - gan:

« Ի՛նչ - քա՛խ, ա՛ն - ժի՛տ պա - առ - նի, նի
 « Fuis, jeune homme au - da - ci - eux. Pour-
 Fug-gi, o uom, col tuo la - mento Non tur

հըս ին - չն՝ առ - լի - ւոր
 quoi tron - bles tu mon som-meil?
 ba - re il mi o sof - frir;

Լըր - քո - լով ես նո - թո - լով
 Et que viens tu ré - veil - ler
 Più del pian - to, l'ar - di - men - to

Ի՛նչ գա - լի - րը քիւ - րա - լի
 Les maux que je souffre, in - fi - nis?
 Pu - o sa - nar tan - to mar - tir...

HERIK VORDÉAK

CHANT POPULAIRE ARMÉNIEN

ՀԵՐԻԿ ՈՐԴԵԱԿ

Poésie de

MNAKIAN

transcrite par L. ECHIASARIAN

harmonisée par G. MARTY

SOLO. *Maestoso.*

f Հերիք
Trop
Da

CHŒUR. *Maestoso.*

PIANO. *Maestoso.*

f

f Որ-դեակք, այս-քան տար-ուայ տա - րա - պանք
long - temps a souf-fert no - tre race!
trop - po tem-po noi sof-friam si - len - ti

pp Հերիք,
Bri-
Nel

pp տա - րա - պանք
No - tre ra - ce
Si - len - ti!

f դա-ժան ան-գութ քըր-դի ոտն ըն - կանք
sons le joug cru-el du Kur - de ra - pa - ce!
tur - pe gio - go di stra-niere gen - ti,

f ոտն ըն - կանք
Kur - de ra - pace.
Stra - niere genti!

f Գա-նի խո-նար՝ զը - լուխ տը-ւինք զայ - լե - ռին
Ils nous dé - vo - rent, sem-bla-bles à des loups.
Vit - ti me schiave di spie - ta - to im - pe - ro

f Այն - քան ծա-նր բե-ռը դը - ընն մեր վը - զին
Et nous font mou - rir sous leurs coups!
Do - ce si strug - ge l'a - ni - ma e il pen - sie - ro.

pp մեր վը - զին
Sous leurs coups!
Pen - sie - ro!

f

31827

Այն - քան ծա-նըր բե-ռը Ղը - ղին մեր Ղը - ղին
Et nous font mou - rir sous leurs coups!
Do - ve si strug - ge Fa - ni - ma e il pen - sie - ro.

pp
մեր Ղը - ղին
Sous leurs coups!
Pen - sie - ro!

f

Allegro energico.

Հերբ'ք էլ - ննք ցոյց տանք թէ մենք հա - րա
Al - lons de - bout! mes a - mis, mon - trez au
Su - dun - que u - na - ni mi, o genti ar-

Allegro energico.

f

գամ
mon - de,
me - ne,
Հին քա - ղը - ղի ա - րիւ - նից ենք
Que nous a - vons de nos ai - nés
L'a - ni - ma tro - vi no vello

էլ ա - գամ թէ էլ չունինք ոչ սուր ոչ թուր
l'a - me fé - con - de Et qu'en nos mains rien que le fer
ar - di - re, Pri - ma che schia - vi vi - ve - re

Rit molto. *Tempo.*
նչ նի - քա - ղ
d'u - ne charrue, Ah!
in ca - te ne,
Rit molto. *Tempo.*
Մեր քա - ճերն էլ
Frap - pe l'im - pie
Me - glio ci gio -

հա - նն նո - ցա շան տա - տակ մեր քա - ճերն էլ
à nos pieds et le tue, Frap - pe l'im - pie
va li - be - ri mo - rire! Me - glio ci - gio

Pour les couplets *Rit.* *Pour finir* *Rit.*
Հա - նն նո - ցա շան տա - տակ
à nos pieds et le tue!
va li - be - ri mo - rire!
Rit. *Rit.*

2

Ինչո՞ւ էն նրանք մեզ տիրելու արժանի,
 Նորանք մարդ չեն, այլ լեռնական վայրենի.
 Մերն է ձիւքը, մերն է ուսում ու հանճար,
 Մերն է հողը, մերն է նորա տէրն արդար:
 Հերի՛ք ելնե՛նք եւայլն:

Qui donc êtes-vous, rudes montagnards,
 Pour nous asservir à vos instincts pillards?
 A nous la gloire et le travail et le génie,
 A nous le sol de l'Arménie.!

Allons debout, etc.

3

Մենք եղբայրներ ունինք հեռու տեղերում,
 Նոքա մեր վրայ լըսիկ արցունք են թափում.
 Չե՛ն խնայիլ, թե՛ ու թիկունք կը հասնին,
 Շուտով կը գան, կը միանան սուրբ գործին:
 Հերի՛ք, ելնե՛նք, ցոյց տանք եւայլն:

O frères, qui vivez sous des cieux cléments,
 Venez nous aider à sortir des tourments!
 Frères, venez! le but est haut et l'œuvre est [sainte]

Et des tyrans brisons, brisons l'étreinte!

Allons debout, etc.

2

Alberga dunque il petto alme d'ignavi?
 Armenia dunque fia patria di schiavi?
 Nostro del genio l'ardito volo,
 Nostro d'Armenia libero il suolo
 Su dunque unanimi, o genti Armene....

3

Fratelli d'altre terre, deh v'assaglia
 Pietà di chi s'appresta alla battaglia!
 L'opra vi sproni all'immortale onore
 Sperdere dalla terra ogni oppressore!
 Su dunque, unanimi, o genti Armene...

11

KILIKIA

(CILICIE)

CHANSON POPULAIRE ARMÉNIENNE

Կիլիկիա

transcrite par L. EGHISARIAN

harmonisée par E. REYER

Andante. *p*

CHANT.

Երբ որ բացուին դռն - ներ - ն յաւ - սոյ, Եւ
 Quand sou - ri - ra dans le ciel bleu Le
 Quan - do ri - da al ci - el tur - chi - no, Pri -

Andante. *p* *Staccato.*

Նրա ճոխ խոսքն զի - ներ կի - ցո Եւ
 Նրա ճոխ խոսքն զի - ներ կի - ցո Եւ

PIANO.

Crescendo

Մեր երկրի - ն փախ տայ ձը - մեզ Չըբ - նազ Եր
 beau prin - temps, sai - son bé - nie, Ra - me - nant
 ma - ce - ra, al - ma sta - gion, E con l'al -

Մեր զի - ներ իսկ - մա զի - ներ իսկ - մա զի - ներ իսկ - մա

Stacc.

f

Կիւս մեր կը - մե - նի - ոյ, Երբ փայ - լէ իւր քաղ
 dans son char de feu, Quel - que bon - heur pour
 li - to di - si - no Re - chi pa - ce, Ar -

Կիւս մեր զի - ներ իսկ - մա զի - ներ իսկ - մա զի - ներ իսկ - մա

Rit. Dim. A tempo.

գրե՛կ օ - դեր ծրբ որ ծի - ծան ի բոյն դառ
l'Ar - mé - ni - e; Quand cha - que bos - quet chan - te
me - nia, a te; Quan - do il bos - co é un' ar - mo
Rit. օ - տր օր A Tempo. ցի - ցարն և ծյւն զար -

Rit. Dim. p

նայ, ծրբ որ ծա - ռերն հազ - նին աե - րեւ ծան
ra Le doux chant de la tour - te - rel - le, Je
ni - a, Quan - do l'al - ma é tut ta a mor, Te, Ci
նա օր - օր ցա - րերն և ան Rit. me թեւ ցան -

A Tempo.

կամ աեւ - նել զի՛մ Կի - Լի - կիա, Այ - խարճ որ ին - ձ
vou - drais voir Ki - li - ki - a, Pa - trie ai -
li - cia, o pa - tria mi - a, Ri - ce - de re - io
A Tempo. կա - տ մե քեւ զիւն Կի - Լի - կիա օր ան - ձ

Ե - տուր ա - րեւ ծան - կամ աեւ - նել զի՛մ
mé - e, au - tant que bel - le Je vou - drais voir
spe - ro al - lor! Te, Ci - li - cia, o pa - tria
Ե - տր օր թեւ ցան - կա - տ մե քեւ զիւն

Rit.

Կի - Լի - կիա, ախարճ որ ին - ձ Ե - տուր ա - րեւ
Ki - li - ki - a, Pa - trie ai - mée au - tant que bel - le.
ni - a, Ri - ce - de - re - io spero al - lo
Կի - Լի - կիա օր ան - ձ Ե - տուր ա - րեւ

2

Տեսի դաշտերն Ուրուխոյ,
Լեռն Լիբանան եւ իւր մայրեր -
Տեսի զերկինս Իտալիոյ,
Վերեւիկ եւ իւր կոնստանդնուլ,
Կղզի նման չիք մեր Կիպրոսայ,
Եւ ոչ մէկ վայր է արդարեւ,
Ցանկամ տեսնել զի՛մ Կիլիկիա,
Այխարճ որ ինձ ետուր արեւ։

3

Հասակ մը կայ մեր կենաց մէջ,
Ուր ամենայն իղձ կ'աւարտի -
Հասակ մը ուր հէգին ի տենչ -
Յիշատակաց իւր կարօտի -
Յորժամ քնարս իմ ցրտանայ,
Սիրոյն աւրով վերջին բարեւս -
Երթամ ննջիլ յի՛մ Կիլիկիա,
Այխարճ որ ինձ ետուր արեւ։

2

Già del Libano i cedreti,
Già d'Ourioh veduto ho il pian,
Vidi Italia, almo giardino,
Vidi l'arso suolo Ircan;
Ma te chiama il mio saluto,
Nell'assenza e nel dolor,
Te, Cilicia, o ben perduto,
Dolce patria, immenso amor!

3

Passan gli anni e il core oblia
Ogni ebbrezza, ogni martir.
E del tempo in su le penné
Volan lacrime e sospir.
Ma un ricordo ho scritto in petto
D'ogni tempo vincitor,
È il tuo nome, il santo affetto
Per te, o patria del mio cor!

HAIRIK

(PÈTIT PÈRE)

CHANSON POPULAIRE ARMÉNIENNE

ՀԱՅՐԻԿ

transcrite par L. EGHASARIAN

harmonisée par CH. BORDES

Andantino.

CHANT.

Մա-ւալ, մա-ւալ մա-քուր հոյ
 Bri-se douce et ca-res-sante,
 Dol-ce bres-sa ve sper-tina,

Andantino.

PIANO.

Փե-լեր փե-լեր սաւառ-կա-ցիւր, Մա-ւալ,
 Qui fro-le nos fronts en pas-sant. Sois ter-
 Tu che ba-ci e mor-ti e pian, Cam-bia

մա-ւալ մա-քուր հոյ փե-լեր փե-լեր
 rible et sois mé-chante, Souf-fle, souffle en
 l'a-li to in tem-pe-sta, Il so spi-ro in

սաւառ-կա-ցիւր Ան-ժալ-բա-ժիւր հոյ
 ou-ra-gan. Sain-te mer, O mer sans
 u-ra-gan; E tu ma-re, tu mar

սաւառ-կա-ցիւր հոյ Յուր-աւիւր, յուր-աւիւր կա-սա
 li-mi-tes, A-gi-te tes flots fu-ri-
 sen-sa con-jini, Spin-gi i flut-ti fi-no al

զիւր Ա'իւ, Հալ-րիկ, ջաւ Հալ-րիկ,
 eux. Ah! Hai-rik, djan Hai-rik,
 ciel. Ah Hah-rik djan Hah-rik

Ա'իւ, Հալ-րիկ Հալ-րիկ Հալ-րիկ Հալ-րիկ
 Ah! Hai-rik, Hai-rik, Hai-rik, Hai-rik
 Ah Hah-rik Hah-rik Hah-rik Hah-rik

Più lento.

pp

Ա'իւ, Հայ - բիկ ջան Հայ բիկ Ա'իւ Հայ
 Ah! Haï - rik, djan Haï - rik, Ah! Haï-
 Ah Hah - rik djan Hah - rik Ah Hah-

Dim. Rall.

բիկ Հայ - բիկ Հայ - բիկ ժը - չիբ քա - մի
 rik, Haï - rik, Haï - rik! Souf-fie, vent, souf
 rik Hah - rik, Hah - rik, Sof-fia, ven - to,

Rall.

յուրդ - ուրի ծով, Ուն - քի ե - լեք ա - լեք
 flez tem - pêtes, qui fai - tes la mer é - cu-
 e tu, bu - fe - ra, Che - scon - vol - gi tul - te i!

սեբ, ժը - չիբ քա - մի յուրդ - ուրի ծով աւ - քի
 mer, Va-gues, re-dres - sez vos crêtes, Ac - cou-
 mar, Spin-gi l'on - de su la ter- ra, Cor - ri il

ե - լեք ա - լեք սեբ Գո-հար փուռ - փուռ
 rez pour tout dé-vas - ter. Sainte mer, ô mer
 mon - do a de-vas - tar. E tu ma - re,

ալի - աւ - քի Ար - շա - լե - ցեք
 sans li - mi - tes, a - gi - te tes
 tu mar sen - za con - fini, Spin - gi i fiat - ti

աւ - հար - բիբ Ա'իւ, Հայ - բիկ ջան
 flots é - cu - mants. Ah! Haï - rik, djan
 fi - no al ciel. Ah! Haï - rik, djan

Rall.

Հայ - բիկ Ա'իւ Հայ - բիկ Հայ - բիկ Հայ
 Haï - rik, Ah! Haï - rik, Haï - rik, Haï-
 Haï - rik, Ah! Haï - rik, Haï - rik, Haï-

Rall.

31827

Rall.

3

Բռնակալից օգնեցէք

Ձեր ծոց հանգչի յաւիտեան.

Փայլուն աստղեր զարդարեցէք

Անմեղներուն գերեզման

Ա'խ, հայրիկ ջան հայրիկ

Ա'խ, հայրիկ, հայրիկ, հայրիկ:

Du tyran fier et farouche,
Délivrez-nous à jamais
Et lui préparez sa couche
Au plus profond de vos retraits.
Dans les cieus, brillez, douces étoiles,
Sur les tombeaux de nos aïeux.

Ah! Haïrik, djan Haïrik

Ah! Haïrik, Haïrik, Haïrik.

3

Da tiranni empi, feroci,
Salva sia l'umanità,
E salutini gli astri e il sole
La nascente libertà!
E tu mare, e tu mar senza confini
Spingi i flutti sino al ciel.

Ah! Haïrik, djan Haïrik

Ah! Haïrik, Haïrik, Haïrik

ZIM GUELKHINE

MÉLODIE POPULAIRE ARMÉNIENNE

ՀԻՄ ԳԼԵԽԻՆԵ

transcrite et harmonisée
L. A. BOURGAULT DUCOUDRAY

Andantino.

CHANT.

Andantino.

PIANO.

mf

Poco rit.

A tempo.

p

Հիմ ԳԼ - խի ֆա - րեւ կի-տաւ, Դէ, խա - յա
Je te don - neral le col-lier de mon cou, Va cher-cher
Le mie per - le ti da - rò Se il mio a-

A tempo.

p

ճաւ ԹԵԼ - խի ֆա-րե - ն կի
dans la mer l'an-neau d'or. Je te don - neral le col-lier
nel - lo sai tro - var. Le mie per - le ti da-

Եւր, Դէ՛հ, Խա - նա - ծա՛մ Թե՛կն ի ծո - ղէն. Լո՛ղ - լոր
 de mon cou, Va cher-cher dans la mer l'an-neau d'or. Oui, je
 ro. Se il mio a - nel - lo sai tro - var. Son, - è

Զո՛ւ Դէ՛կն ալ եւ Եւր, Զե՛մ Խա - նա ծա՛մ. Թե՛կն ի ծո
 suis l'un des bai - gneurs, Mais point n'i - rai dans la
 ce - ro, pesca - tor, Ma non co' pe - scare in

ղէն. Լո՛ղ - լոր - Զո՛ւ Դէ՛կն ալ եւ Եւր, Զե՛մ Խա - նա
 mer, Oui, je suis l'un des bai - gneurs, Mais point
 mar. Son, - è - ce - ro, pe sca - tor, Ma non

ծա՛մ Թե՛կն ի ծո - ղէն. Եւր ու - նի՛մ Եւր
 n'i - rai dans la mer. J'ai
 co' pe - scare in mar. Ho ma bien ai - mée,
 ne - gli oc - chi ed

ու - նի՛մ Եւր եւ - րիս Խոթն ախ - քեր ու - նի. Եւր
 O mon cœur, beau ro - sier de mon jar - din. J'ai
 ho - nel cor, La fan - ciul - la del mio a - mor. Ho

ու - նի՛մ Եւր ու - նի՛մ, Եւ - րիս Խոթն ախ - քեր ու
 ma bien ai - mée, O mon cœur, beau ro - sier de mon jar -
 ne - gli oc - chi ed ho nel cor, La fan - ciul - la del mio a
 Suivez.

նի
 din.
 mor.

Poco rit

A tempo.

Զի՛մ Եւր - ախ Զա - րա՛ն Կի աւա՛մ, Դէ՛հ, Խա - նա
 Je te don - ne-rai les per - les de mon front, Vacher-cher
 La col - la - na ti da - ro, Se il mio a
 A tempo.

Ժամ Թեղն ի ծն-վէն Զիս ճակ-տի շա-րան կի
 dans la mer l'an-neau d'or. Je te don-ne-rai les per-les
 nel-lo sai tro-var. La col-la-na ti da-

ամբ, Դէն, խա-նա-ծամ Թեղն ի ծն-վէն Լոգ-վոր
 de mon front, Vacher-cher dans la mer l'an-neau d'or. — Oui, je
 ro Se il mio a-nel-lo sai tro-var Son, é

չու Դէն ալ իս եմ, Զիս խա-նա-ծամ Թեղն ի ծն
 suis l'un des bai-gneurs, Mais point n'i-rai dans la
 ve-ro, pes-ca-tor, Ma non vo' pes-ca-re in

վէն. Լոգ-վոր-չու Դէն ալ իս եմ, Զիս խա-նա
 mer. Oui je suis l'un des bai-gneurs, Mais point
 mar. Son é-ve-ro, pes-ca-tor Ma non

Ժամ Թեղն ի ծն-վէն Եւր ու-նիս եւր
 n'i rai dans la mer. J'ai ma bien ai-mée,
 vo' pe-scare in mar. Ho ne-glioc-chi ed

ու-նիս Եւր-րիս եօթն ախ-բեր ու-նի. Եւր
 O mon cœur, beau ro-sier de mon jar-din. J'ai
 ho-nel cor, La fan-ciul-la del mio a-mor. Ho

ու-նիս, եւր ու-նիս, Եւր-րիս եօթն ախ-բեր ու-նի.
 ma bien ai-mée, O mon cœur, beau ro-sier de mon jar-din.
 ne glioc-chi ed ho-nel cor, La fan-ciul-la del mio a-mor.

3
 Զիս Դէլքի քամար կիտամ,
 Դէն, խա՛նա ծամ, եւայլն.

3
 Je te donnerai ma ceinture, veux-tu
 Va chercher dans la mer, etc.

4
 Զիս խաքի կապէն կիտամ,
 Դէն, խա՛նա ծամ, եւայլն.

4
 Je te donnerai, veux-tu, de mes cheveux?
 Va chercher dans la mer, etc.

3
 Il mio cinto t'offro in don
 Se il mio anello....

4
 Una treccia l'offriro
 Se il mio anello....

BOÏD BARTSR

CHANSON DE DANSE ARMÉNIENNE

ԲՈՅԴ ԲԱՐՏՐ

transcrite par L. EGHASARIAN

harmonisée par J.B. WECKERLIN

CHANT. *Allegretto moderato.*

PIANO. *Allegretto moderato.*

Rall. Tempo.

Բո - յըդ բար-ձըր սալ - վի չի-նար,
L'a-mour est un en - fant trom-peur,
Cor - po snel - lo, go - te in flo - re,

Rall. Tempo.

Ալ - զըդ նախ-չուն, ուն - զըդ կա - մար, Դու ստեղ
Il pro - di - gue ses ca - res - ses. Mais ce
Lan - gui di oc - chi, ci - glio ne - r, Dio ti

Rall. Tempo.

ճուկի ես ինձի հա - մար, Ան - գիւն ծա -
ne sont que pro - mes - ses, Pour en-
fe- ce pel mio a - mo - re, Fior d'eb-

Rall. Tempo.

դիկ իմ նոր բու - սած: Դու ստեղ - ճուկի ես
dor - mir no - tre cœur. Mais ce ne sont
brez - za e di mi - ster. Dio ti fe - ce

Rall. Tempo.

Rall.

ինձի հա - մար ան - գիւն ծա - դիկ իմ նոր բու
que pro - mes - ses Pour en - dor - mir no - tre
pel mio a - mo - re Fior d'eb - brez - za e di mi-

Rall.

1° Tempo.

սած
cœur.
ster.

1° Tempo.

Գոյ-նըդ նը-ման է մար - մարի,
En ce doux et char - mant sé - jour,
Di tue go - te il ro - seo in can - to,

Rall. Tempo.
Հա - գած զուգ - սե - բըդ յար - մա - բի, ինձ թո
Que crai - gnez - vous, cœurs re - bel - les? A quoi
Sem - pre, Sem - pre io so' ve - de - r, Sen - za

դիկ ես չար-չար - ուն - լով, Ան - դին
sert d'être aus - si bel - les, Si vous
te m'uc - ci de il pian - to, Fior d'eb-

Rall. Tempo.
ճա-դիկ իմ նոր բու - սած, ինձ թո - դիկ ես
n'a - vez pas d'a - mour? A quoi sert d'être
brez - za e di mi - ster. Sen - za - te

չար - չար - ուն - լով Ան - դին ճադիկ իմ
aus - si bel - les si vous n'a - vez
m'uc - ci de il pian - to Fior d'eb - brez - za e

Rall. 1° Tempo.
նոր բու - սած:
pas d'a - mour?
di mi - ster.

նոր բու - սած: ճադ - կանց
L'a-mour vient a - vec le
Or ch'io scor - si il tuo bel

Rall.
ն - ջին, Ա - դա - չե-ցի ես իմ փրկ-չին,
prin-temps, A - vec le par - fum des ro - ses,
vi - so Deh con - ce - di al mio pia - ce - r.

Tempo.

Որ չը կըս - րէ յոյս իմ լեր-ջին. Ան
Et quand les fleurs sont é - clo - ses,
Un tuo ba - cio, un tuo sor - ri - so,

Rall.

գին ծա - ղիկ իմ նոր բու - սած,
Il fuit de - vant les au - tans.
Fior d'eb - brez - za e di mi - ster.

Tempo.

Որ չը կըս - րէ յոյս իմ լեր-ջին. Ան
Et quand les fleurs sont é - clo - ses,
Un tuo ba - cio, un tuo sor - ri - so,

Rall.

գին ծա - ղիկ իմ նոր բու - սած,
Il fuit de - vant les au - tans.
Fior d'eb - brez - za e di mi - ster.

BERCEUSE

CHANSON POPULAIRE ARMÉNIENNE

ՕՐՕՐ ՈՅԻ ԵՐՔ

Poésie de

GAMAR - KATHIBA

transcrite et harmonisée par

G. A. KASATCHENKO

Andante.

CHANT.

Ա - լի իմ առ - քաղ
Ros - si-gnol jo - li -
Dol - ce u - si - gno - lo

Andante.

PIANO.

Թող պար-տէղ մէ - լին,
viens ma voix t'in - vite,
sen - ti una pre - ghiera,
Sw - ղի - բով քու ըն - ծ
A ber - cer mon fils,
Vie - ni al mi o bin - do

առ - ղիս ա - ղի - լին.
Il s'en-dort viens vite.
con la tua can - zon
Բայց նա լա - լիս է.
Non! re-tour - ne donc,
Ei s'ad-dorme al tu - o.

p

Դու սո-խա՛կ մի՛ գալ,
à ton arbre en fleurs,
can-to del - ia se-ra,

Իմ որ-դին չու - զէ
Mon fils point ne veut
E non vuo - le ar - mo - ni - a

pp

տի-րա - ցու դառ - նալ,
de joy - eux chan-teurs.
di - li - e - to suon.

Իմ որ-դին չու - զէ
Mon fils point ne veut
E non vuo - le ar - mo - ni - a

Rall. 1° Tempo.

տի-րա - ցու դառ - նալ,
de joy - eux chan-teurs.
di - li - e - to suon.

Rall. 1° Tempo.

pp

p

եկ, ա-րե-ղա - ձագ,
Quitte aus-si tes champs
Las - cia i tuoi cam - pi

Թո՛ղ արտ ու ա - բուս,
mi-gnonne a - lou - ette,
mi-te al - lo - do - let - ta,

p

Օ - րո - րէ աբ - ղիս,
Pour char-mer mon fils,
Cul - la il mi - o bim - bo,

քը - նի է կա - բուս.
viens frère et co - quette;
fal - lo ad - dor-men - tar;

mf

Բայց նա լա - լիս է
Mais il pleu - re; fuis
Ma e gli pian - ge, fug - gi,

Դու ձա - գուկ մի՛ գալ
vers ton cher sil - lon.
fug - gi in fret - ta,

p

Իմ որ-դին չու - զէ
L'en-fant point ne veut
Se - i trop - po al le - gra

ա - բե - ղայ դառ - նալ,
te voir, oi - sil - lon.
per lo con - so - lar.

pp

Իմ որ-դին չու - զէ
L'en-fant point ne veut
Se - i trop po al le - gra

Rall.

ա - բե - ղայ դառ - նալ
te voir, oi - sil - lon.
per lo con - so - lar.

Rall. *pp*

3

Թո՛ղ դու տատրակիկ, քու ձագն ու բունը,
Վու՛րույով տըղիս բեր անուշ քունը.
Բայց նա լալիս է. տատրակիկ, մի՛ դալ
Իմ որդին չուզէ սըգաւոր դառնալ:

4

Կաշաղակ՝ ճարպիկ, գող, արծաթասէր,
Շահի զրուցով որդուս քունը բեր.
Բայց նա լալիս է, կաշաղակ, մի՛ դալ
Իմ որդին չուզէ սողադար դառնալ:

5

Թո՛ղ որսըդ, արի՛ քաջասիրտ բաղէ,
Բո՛ւ երգը գուցէ իմ որդին կ'ուզէ. . .
Բաղէն որ եկաւ՝ որդիս լըռեցաւ,
Ռազմի երգերի ձայնով քնեցաւ:

3

Ah! viens toute blanche et belle
Endors mon enfant, tendre tourterelle,
Las! des larmes coulent de ces beaux yeux,
Mon fils point ne veut de chants amoureux!

4

Alors à ton tour, noire pie voleuse
Conte à mon enfant richesses audacieuses
Trésors d'Orient!... Mais il pleure encore
Mon fils point ne veut de tes monceaux d'or.

5

Viens noble faucon, Viens donc et lui chante
De vaillants guerriers l'histoire émouvante
Et l'enfant charmé s'endort dans mes bras,
Sa chanson sera celle des Combats!

3

Lascia in tuo nido tortorella, e al figlio
Reca il sonno e la pace del tuo cor!
Ahimè! brilla di lacrime il suo ciglio....
Egli non ama la canzon d'amor!

4

E tu pur, ladra gazza, d'oriente
Porta radiose gemme come il sol....
Ma... il bimbo mio la voce tua non sente,
Ricchi tesori il bimbo mio non vuol!

5

Vieni tu, o falco, e cantagli la guerra,
La grande storia dell' umanità:
E il mio limbo s'addorme in su la terra,
Sognando il canto della libertà!

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0467161

414

unruu